

Pwyllgor :	Pwyllgor Safonau
Dyddiad :	5 Hydref 2015
Teitl :	Fframwaith Llywodraethu Cyngor Gwynedd
Awdur :	Dewi Morgan, Uwch Reolwr Refeniw a Risg
Gweithredu :	Cynnig sylwadau a chymeradwyo'r adroddiad

1. PWRPAS YR ADRODDIAD

1.1 Pwrpas yr adroddiad yma yw egluro Fframwaith Llywodraethu Cyngor Gwynedd i'r Pwyllgor Safonau. Y bwriad yw egluro i'r Pwyllgor:

- Sut mae'r Fframwaith Lywodraethu wedi cael ei ddatblygu
- Beth yw'r drefn i adolygu'r fframwaith ac adrodd ar y canlyniadau
- Rôl y Pwyllgor Safonau o fewn y fframwaith.

2. FFRAMWAITH LLYWODRAETHU CYNGOR GWYNEDD

2.1 Mae'r Fframwaith Llywodraethu'n cynnwys y systemau a phrosesau, diwylliant a gwerthoedd hynny sydd yn cyfeirio a rheoli'r awdurdod, a'r gweithgareddau ble mae'n adrodd i, cysylltu gydag ac yn arwain y gymuned. Mae'n galluogi'r Awdurdod i fonitro llwyddiant ei amcanion strategol, ac i ystyried os yw'r amcanion wedi arwain at ddarparu gwasanaethau addas a chost effeithiol.

2.2 Mae Fframwaith Llywodraethu bresennol y Cyngor yn cynnwys 31 o elfennau unigol. Gyda'u gilydd, mae'r elfennau hyn yn cyfuno i greu cyfanwaith sy'n cynorthwyo'r Cyngor i drosglwyddo ei adnoddau i werth cyhoeddus.

2.3 Mae'r Pwyllgor Safonau yn un o'r 31 elfen yma.

2.4 Datblygwyd y Fframwaith Llywodraethu gyfredol gan ddefnyddio'r Côt Llywodraethu Lleol, a fabwysiadwyd gan Fwrdd y Cyngor yn Ebrill 2011, fel sylfaen. Yn y cyfnod ers Ebrill 2011, mae'r Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu, y Pwyllgor Archwilio, y Grŵp Rheoli, y Tîm Rheoli Corfforaethol a Cabinet y Cyngor wedi ystyried y polisiâu, strategaethau, gweithdrefnau a phrosesau sy'n cefnogi'r 6 egwyddor craidd o fewn y Côt Llywodraethu Lleol ac wedi mireinio rhain drwy ychwanegu, uno neu dynnu elfennau allan er mwyn creu'r Fframwaith Lywodraethu bresennol.

3. CÔD LLYWODRAETHU LLEOL

3.1 Mae'r Côt Llywodraethu Lleol ei hun hefyd yn un o'r 31 elfen yn y Fframwaith Llywodraethu.

3.2 Datblygwyd "Safon Genedlaethol ar Gyfer Llywodraethu Da mewn Gwasanaethau Cyhoeddus" gan y Comisiwn Annibynnol ar Lywodraethu Da mewn Gwasanaethau Cyhoeddus yn 2004. Addaswyd y safon at ddefnydd llywodraeth leol yn benodol gan CIPFA a Solace yn 2007.

3.3 Mae'r safon yn cynnwys chwe egwyddor graidd ynghyd â nifer o egwyddorion cefnogol i bob un. Mae'r safon yn nodi'r anghenion ar gyfer cwrdd â'r egwyddorion a'r hyn a ddylid ei adlewyrchu mewn côd llywodraethu lleol.

3.4 Gan eu bod wedi eu datblygu yn genedlaethol at ddiben llywodraeth leol, ac yn adlewyrchu yr hyn sy'n ofynnol gan gorff sydd â safonau llywodraethu da, mabwysiadodd y Cyngor chwe egwyddor craidd a'r egwyddorion cefnogol o'r safonau cenedlaethol.

3.5 **Mae'r Côt Llywodraethu Lleol wedi cael ei gynnwys yn Atodiad 1.**

4. GRŴP ASESU TREFNIADAU LLYWODRAETHU

4.1 Mae'r Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu yn cadw golwg parhaus, disgybledig ar faterion llywodraethu, yn codi ymwybyddiaeth ehangach ohonynt, ac yn hybu perchnogaeth ehangach o'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol. Mae'r Grŵp yn cynnwys y Prif Weithredwr, y Swyddog Monitro, Uwch Reolwr y Gwasanaeth Comisiynu Corfforaethol (Adran Cefnogaeth Gorfforaethol), yr Uwch Reolwr Gwasanaeth Cyflawni a Chefnogi Newid (Adran Cefnogaeth Gorfforaethol) a'r Uwch Reolwr Refeniw a Risg (Adran Gyllid).

4.2 Y Grŵp sydd wedi defnyddio'r Côt Llywodraethu Lleol i adnabod y 31 o elfennau sy'n ffurfio Fframwaith Llywodraethu Cyngor Gwynedd, gan roi ystyriaeth arbennig i'r effaith y disgwylir i bob un o'r rhain eu cael wrth ychwanegu gwerth cyhoeddus ar gyfer pobl Gwynedd. Mae'r Grŵp wedi nodi sgôr Effaith ("Impact") i bob un o'r elfennau, i adlewyrchu pa mor gymharol fawr yw effaith pob un ohonynt (ym marn y Grŵp) wrth ychwanegu gwerth cyhoeddus. Mae'r sgoriau hyn yn amrywio o 1 (impact fychan iawn) i 10 (impact uchel iawn). Mae'r sgoriau hyn wedyn yn cael eu hasesu, eu herio a'u cadarnhau gan y Pwyllgor Archwilio, y Tîm Rheoli Corfforaethol, y Cabinet a Grŵp Rheoli'r Cyngor.

4.3 Nid oes yr un o'r elfennau wedi sgorio llai na 5 – pe byddent, byddai'n amheus os oeddent yn haeddu lle amlwg o fewn y Fframwaith Llywodraethu o gwbl.

5. HUNANASESIAD BLYNYDDOL O EFFEITHIOLRWYDD Y FFRAMWAITH LYWODRAETHU

5.1 Mae gwahanol ddarnau o ddeddfwriaeth yn golygu fod rhaid i'r Cyngor adolygu ei drefniadau llywodraethu o leiaf unwaith yn flynyddol, a cyhoeddi Datganiad Llywodraethu Blynyddol:

- Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014, sy'n datgan:

Rhaid i'r corff perthnasol sicrhau bod system gadarn o reoli mewnol sy'n hwyluso gweithrediad effeithiol swyddogaethau'r corff hwnnw ac sy'n cynnwys trefniadau ar gyfer rheoli risg, a rheolaeth ariannol ddigonol ac effeithiol.

Rhaid i'r corff perthnasol gynnal adolygiad o leiaf unwaith mewn blwyddyn ar effeithiolrwydd ei systemau rheoli mewnol. Rhaid i ganfyddiadau'r adolygiad gael eu hystyried gan aelodau'r corff yn cyfarfod yn ei gyfarwydd neu gan bwyllgor.

Ar ôl yr adolygiad, rhaid i'r corff neu'r pwyllgor gymeradwyo datganiad ar reoli mewnol a baratowyd yn unol ag arferion priodol. Rhaid i'r corff perthnasol sicrhau bod y datganiad yn mynd gydag unrhyw ddatganiad o gyfrifon y mae'n ddyletswydd arno i'w baratoi.

- Côt Ymarfer CIPFA ar Gyfrifwaith Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig (y "SORP")
- Fframwaith CIPFA / SOLACE *Delivering Good Governance in Local Government*, ac atodiadau dilynol. Cyhoeddwyd yn atodiad diweddaraf yn Rhagfyr 2012.

5.2 Mae'r Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu yn cyfarfod yn rheolaidd i asesu trefniadau llywodraethu'r Cyngor, gan roi sylw i faterion sydd yn dod i'w sylw sy'n effeithio ar ei ganfyddiad o'r fframwaith llywodraethu. Nodir yn 4.2 uchod fod y Grŵp wedi sgorio **Impact** cymharol pob un o elfennau'r Fframwaith Llywodraethu ar raddfa o 1 i 10. Wrth gynnal hunanasesiad o'r fframwaith, rhoddir sgôr **Effeithiolrwydd** i'r elfennau hefyd. Mae'r sgoriau hyn yn amrywio o 1 (aneffeithiol iawn) i 10 (hynod effeithiol).

- 5.3 Mae'r dystiolaeth y rhoddir ystyriaeth iddo wrth gynnal yr asesiad o effeithiolrwydd y fframwaith lywodraethu yn cynnwys asesiadau gan aelodau a prif swyddogion wrth ddatblygu cyfundrefn "Ffordd Gwynedd", gwaith Archwilio Mewnol ac ystyriaeth o ganlyniadau gwaith archwilwyr a rheoleiddwyr allanol, gan gynnwys Swyddfa Archwilio Cymru, Estyn a'r Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru (AGGCC).
- 5.4 Caiff canlyniad yr asesiad yma ei herio gan y Tîm Rheoli Corfforaethol a'r Grŵp Rheoli.
- 5.5 Mae defnyddio sgoriau Impact ac Effeithiolrwydd yn caniatáu'r defnydd o matrices sy'n cynnwys yr elfennau unigol er mwyn arddangos effeithiolrwydd y fframwaith yn ei gyfanrwydd. Wrth wneud hyn, mae modd adnabod yr elfennau hynny sydd angen eu blaenoriaethu, sef:

Yr elfennau all gael yr impact fwyaf ar ein gallu i gyflawni ar ran Pobl Gwynedd, ond sydd lleiaf effeithiol hyn o bryd

5.6 **Mae'r matrices ddiweddaraf wedi ei gynnwys yn Atodiad 2.**

5.7 Mae'r **Datganiad Llywodraethu Blynyddol** yn crynhoi canlyniad yr hunanasesiad llywodraethu mewn datganiad sydd yn dweud wrth pobl Gwynedd beth yw ein fframwaith lywodraethu, a pa mor dda mae'n gweithio.

5.8 Mae Pwyllgor Archwilio'r Cyngor yn chwarae rôl allweddol wrth i'r Cyngor fabwysiadu ei ddatganiad blynyddol. Wrth iddynt arwyddo'r Datganiad Llywodraethu, mae'r Prif Weithredwr ac Arweinydd y Cyngor yn cadarnhau:

"Rydym wedi cael ein cyngori ar oblygiadau canlyniad yr adolygiad o effeithiolrwydd y fframwaith llywodraethu gan y Pwyllgor Archwilio, a bod y trefniadau yn parhau i gael eu hystyried yn addas at ei ddiben yn unol â'r fframwaith llywodraethu. Mae'r meysydd sydd wedi derbyn sylw eisoes a'r rhai y mae'r Cyngor am fynd i'r afael â hwy yn benodol gyda chamau gweithredu newydd ar y gweill yn cael eu hamlinellu isod."

5.9 Felly, yn ei gyfarfod olaf cyn diwedd Mehefin bob blwyddyn, gofynnir i'r Pwyllgor Archwilio:

- Herio'r Uwch Reolwr Refeniw a Risg am gynnwys yr hunanasesiad o'r 31 elfen yn fframwaith llywodraethu'r Cyngor ac yn arbennig y sgoriau "Impact" ac "Effeithiolrwydd" sydd wedi eu nodi, a'r naratif sy'n egluro'r cyfiawnhad am y sgôr.
- Ystyried cynllun gweithredu'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol drafft.
- Cymeradwyo'r Datganiad, ac argymhell fod Arweinydd y Cyngor a'r Prif Weithredwr yn ei arwyddo.

6. RÔL Y PWYLLGOR SAFONAU

- 6.1 Mae'r Côt Llywodraethu Lleol yn datgan fod reolau gweithdrefn ac adroddiad blynyddol y Pwyllgor Safonau yn cefnogi Cyngor Gwynedd wrth ymlynu at Egwyddor Graidd 3 y Côt, sef hyrwyddo gwerthoedd yr awdurdod ac arddangos gwerthoedd llywodraethu da trwy gynnal safonau uchel o ymddygiad.
- 6.2 Yn ei asesiad diweddaraf o Impact ac Effeithiolrwydd elfennau'r Fframwaith Llywodraethu, a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Archwilio ar 30 Mehefin 2015, nodwyd y canlynol am y Pwyllgor Safonau:

Sgôr Impact 6: *Y Pwyllgor Safonau sydd yn dal aelodau i gyfrif am eu hymddygiad. Yn hynny o beth, mae'n gymorth wrth sicrhau fod aelodau'r Cyngor yn gweithredu yn anad dim er lles Pobl Gwynedd.*

Sgôr Effeithiolrwydd 7: *Mae'r Pwyllgor Safonau yn ei le ac yn gweithredu gyda Cylch Gorchwyl cytunedig. Mae cofnodion y Pwyllgor yn dangos ei fod yn edrych ar achosion penodol wrth ymgymryd â'i waith. Mae'r Pwyllgor ei hun hefyd wedi cynnal hunan asesiad.*

Mae asesiad pellach gan y Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu yn awgrymu bod y sgôr effeithiolrwydd o 5 a roddwyd yn 2014 yn ymddangos yn hallt, ac mae asesiad yn dangos gwelliant. Nodwyd fod y Pwyllgor yn cyflawni ei rôl plismona yn dda, ond fod lle i wella ei weithgareddau hyrwyddo safonau da.

- 6.3 Mae Cyngor Gwynedd wedi sefydlu'r Pwyllgor Safonau er mwyn sicrhau y gwarchodir safonau ymddygiad o fewn y Cyngor a phriodoldeb yn holl drafodion y Cyngor, a wedi mabwysiadu Rheoliadau Ymchwiliadau Llywodraeth Leol (Swyddogaethau Swyddogion Monitro a Phwyllgorau Safonau) (Cymru) 2001 i reoli gweithdrefnau'r Pwyllgor. Mae hynny yn cyfrannu yn arwyddocaol i allu'r Cyngor i sicrhau fod aelodau'r Cyngor yn rhoi'r budd cyhoeddus yn flaenllaw, yn hytrach na bod yn hunanlesol.
- 6.4 Mae Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Safonau yn enghraifft o dystiolaeth o pa mor dda y mae'r Pwyllgor yn gwireddu ei amcanion. Mae'r ffaith fod yr adroddiad blynyddol yn cael ei baratoi, a fod cofnod cyfarfod y Pwyllgor ar 29 Mehefin 2015 yn dangos fod trafodaeth wedi ei gynnal i amseriad cyflwyniad yr adroddiad i'r Cyngor llawn, yn dystiolaeth o'r ystyriaeth a roddir gan y Pwyllgor ei hun i'w rôl a'r ffordd orau i gyflawni hynny. Mae hyn yn cyfrannu i drefniadau llywodraeth cadarn o fewn yr Awdurdod.
- 6.5 Mae cyfle i'r Pwyllgor Safonau herio'r sgoriau yn 6.2, a chynnig tystiolaeth i awgrymu pam y dylid eu newid. Bydd hyn yn rhoi cyfle i'r Swyddog Monitro a'r Uwch Reolwr Refeniw a Risg adrodd yn ôl i gyfarfod nesaf y Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu.

7. ARGYMHELLIAD

- 7.1 Gofynnir i'r Pwyllgor Safonau ystyried yr adroddiad yma, cynnig sylwadau ar ei gynnwys a chymeradwyo'r adroddiad.